

Nr 178.

Av herr **Wagnsson m. fl.**, om pensionsförbättring för vissa pensionerade arbetare i statens tjänst.

Vid upprepade tillfällen och senast vid 1944 års riksdag har frågan om förbättring av äldre tjänstepensioner varit föremål för riksdagens prövning. Redan år 1938 anförde bankoutskottet i sitt utlåtande nr 61 bland annat, att behovet av en pensionsförbättring för statens pensionärer otvivelaktigt under de senare åren allt mera gjort sig gällande samt att de skäl, som föranlett beslutet om en provisorisk avlöningsförstärkning för statstjänstemännen, med fog torde kunna åberopas till stöd för beviljande av en provisorisk förstärkning av jämväl de utgående statspensionerna. På utskottets hemställan anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning och till 1939 års riksdag inkomma med förslag till provisorisk pensionsförstärkning. Sådant förslag förelades 1939 års riksdag endast beträffande vissa grupper militära pensionstagare. Med prövningen av frågan om en generell höjning av pensionsnivån för äldre pensioner ansågs lämpligen böra anstå till dess 1938 års pensionsakkunniga avslutat sitt arbete.

Vid 1941—1943 års riksdagar hava nya pensionsregleringar beslutats för de befattningshavare m. fl., vilka blivit delaktiga av de under åren 1939—1943 genomförda löne regleringarna. Härigenom har farhågan för att en förstärkning av äldre pensioner skulle komma att verka föregripande på utredning och beslut om revision av de förut gällande pensionsbestämmelserna bortfallit. De vid sistnämnda riksdagar beslutade pensionsregleringarna gällde emellertid endast sådana befattningshavare och arbetare, som *efter ingången av juli 1939* (resp. beträffande vissa militära beställningshavare efter ingången av juli 1940) avgått med rätt till pension.

Sedan 1943 års riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 170 beslutat en förbättring av vissa lägre äldre pensioner, vilken förbättring emellertid avsåg endast pensioner med ett årligt belopp av högst 1 800 kronor, oberäknat dyrtidstillägg och kristillägg, kom, såsom förut är nämnt, frågan åter före vid 1944 års riksdag.

Vid nämnda riksdag väcktes ett flertal motioner i frågan. Vi vilja särskilt erinra om de likalydande motionerna nr 94 i första kammaren av tjugusex av kammarens ledamöter och nr 151 i andra kammaren av fyrtioen av kammarens ledamöter. I dessa motioner framhölls bland annat, att en fullt rationell lösning av pensionsfrågan för äldre pensionärer kunde vinnas endast på det sätt, att i sammanhang med varje pensionsreglering de redan avgångnas pensioner automatiskt blevo likställda med de nyreglerade pensionerna. Principiellt sett ansågo motionärerna, att de f. d. befattningshavare, som avgått från sin tjänst före den 1 juli 1939, borde vara berättigade till pension enligt bestämmelserna i det nya pensionsreglementet, och de hemställde därför i första hand, att riksdagen måtte fatta beslut i sådan riktning. Om detta i dåvarande läge icke ansågs genomförbart, hemställde motionärerna, att pensionsunderlaget för de före den 1 juli 1939 avgångna pensionärerna skulle uppräknas till omkring två tredjedelar av lönen å C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen.

I sitt yttrande över de i frågan väckta motionerna anförde bankoutskottet bland annat, att en relativt betydande skillnad föreligger mellan de pensioner, som från och med den 1 juli 1939 utgå enligt de senast fastställda pensionsreglementena, och de pensioner, som utgå enligt äldre bestämmelser. Då utskottet för egen del ansåg det vara önskvärt, att en mera omfattande pensionsreglering än den vid 1943 års riksdag genomförda komme till stånd, hade utskottet till en början prövat möjligheten av att genomföra en allmän pensionsreglering i anslutning till de i motionerna framförda förslagen. Enligt verkställda kostnadsberäkningar skulle för det första tillämpningsåret kostnaderna för en förhöjning av pensionerna intill samma belopp, som utgår enligt de senast fastställda pensionsreglementena — exklusive kostnaden för 1943 års pensionsreglering — medföra en merutgift för statsverket av 10,1 miljoner kronor. En omräkning av pensionerna efter C-ortslöner i stället för A-ortslöner skulle draga en kostnad utöver 1943 års pensionsreglering av i det närmaste 7 miljoner kronor. I dessa beräknade kostnadsökningar ingå även kostnaderna för höjning av pensionerna åt sådana f. d. lärare vid folk- och småskolor samt vid högre kommunala skolor, vilka åtnjuta pension av statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder.

Då bankoutskottet i dåvarande finansiella läge icke ansåg sig kunna tillråda en utgift av den storleksordning, som ett bifall till motionerna skulle medföra, föreslog utskottet en begränsad pensionsreglering, som gick ut på att förbättringen i princip skulle utgå med 200 kronor å pensioner, som reglerats enligt löneregleringarna omkring 1920, och med 300 kronor å äldre pensioner, dock att pension jämte förbättring i intet fall finge överstiga 3 735 kronor för år. Detta belopp svarade i dåvarande indexläge mot beloppet för pension enligt 1920 och 1921 års pensionsförfattningar i lönegrad A 12 jämte

pensionsförbättring. Av utskottets utlåtande framgår med all tydlighet, att endast hänsyn till det budgetära läget föranlett utskottet att låta pensionsregleringen stanna vid de angivna beloppen samt omfatta endast lägre och i viss utsträckning medelstora pensioner. I en reservation yrkade två av utskottets ledamöter på att pensionsregleringen skulle omfatta *samtliga* de pensionärer, som avgått före den 1 juli 1939. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan. Genom detta beslut blevo omkring 6 000 av de äldre pensionärerna ställda utom all förbättring i sina pensionsförmåner.

Även om man erkänner det steg till ytterligare pensionsförbättring, som 1944 års riksdag tagit, har utgången av frågans behandling i riksdagen framkallat stor besvikelse bland de äldre pensionärerna. Sedan ett så stort antal riksdagsmän från olika partier väckt motioner i frågan, ansågo sig dessa pensionärer kunna ha grundade förhoppningar om att de nu äntligen skulle få komma i åtnjutande av en pensionsreglering, som de så länge väntat på och som varit ställd i utsikt såväl av finansministern som av riksdagen och dess bankoutskott. En del av dessa pensionärer, som hyste farhågor för att full likställighet med de efter den 1 juli 1939 avgångna pensionärerna under rådande förhållanden ej skulle kunna uppnås, hade väntat, att åtminstone en omräkning av de äldre pensionerna från A-ort till C-ort skulle komma till stånd. Så blev likväl icke fallet. Som förut är nämnt, begränsades pensionsförbättringen dels till omkring 200 kronor, respektive 300 kronor om året, dels till f. d. befattningshavare i högst 12:e (för kvinnliga 13:e) lönegraden eller motsvarande befattningar.

I likhet med vad som framhållits i ovannämnda motioner I: 94 och II: 151 till 1944 års riksdag anse vi, att de f. d. befattningshavare, som avgått från sin tjänst före den 1 juli 1939, borde vara berättigade till pension enligt bestämmelserna i det nya pensionsreglementet. Det kan nämligen ej anses rättvist att, såsom nu är fallet, en tjänsteman, som innehaft en högre tjänsteställning och som under sin tjänstetid fått vidkännas sammanlagt större pensionsavdrag än en annan, får mindre pension än denne med anledning därav, att den förre på grund av något högre levnadsålder nödgats avgå från tjänsten någon månad tidigare än den senare. Vid övergången till ett nytt pensionsreglemente är det givetvis svårt att undvika inadvartenser av olika slag. Man må dock ej förvåna sig över att de äldre pensionärerna känna sig orättvist behandlade, i fall de under hela sin återstående livstid skola få nöja sig med avsevärt lägre pensioner än de kamrater, som avgått efter den 1 juli 1939, endast därför att den länge planerade löneregleringen kom att träda i kraft först nämnda dag.

Enligt de av bankoutskottet vid 1944 års riksdag anförda beräkningarna skulle, såsom förut är nämnt, kostnaderna för en förhöjning av alla pensioner, varom här är fråga, intill samma belopp, som utgår till de efter den 1 juli 1939 pensionerade, under första tillämpningsåret medföra en merutgift av 10,1 miljoner kronor. Drager man därifrån dels 1,9 miljoner, som

redan beviljats av 1944 års riksdag, dels ock 0,7 miljoner på grund av dödsfall bland pensionärerna under ett år, skulle alltså merutgiften för full likställighet mellan vederbörande pensionärer kunna uppskattas till omkring 7,5 miljoner kronor för budgetåret 1945/46.

Då det emellertid kan befaras, att riksdagen under rådande förhållanden icke befinnes villig att f. n. bifalla ett förslag, som skulle medföra en utgift av denna storleksordning, anse vi oss böra falla tillbaka på det andra alternativet i förberörda motioner till 1944 års riksdag, innebärande en uppräknings av samtliga f. d. befattningshavares pensionsunderlag efter C-ortslöner i stället för A-ortslöner. Kostnadsökningen skulle i så fall för budgetåret 1945/46 kunna begränsas till omkring 4,6 (7,0—1,9—0,5) miljoner kronor. Den kostnad, som beräknas för höjning av pensionerna till de nu levande pensionärerna, kommer att successivt minska. Då praktiskt sett alla här ifrågakommande pensionärer redan uppnått en ålder av minst 65 år, kan minskningen efter första femårsperioden beräknas till omkring 33 procent och efter andra femårsperioden till ytterligare omkring 29 procent av kostnadsökningen under första året.

Nedanstående tabell visar, huru de nu utgående pensionsförmånerna för de f. d. befattningshavare, som åtnjuta pension enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente eller enligt den av 1944 års riksdag beslutade pensionsregleringen, ställa sig i jämförelse dels med 1934 års pensioner uppräknade till C-ort, dels ock med motsvarande pensionsförmåner enligt 1941 års tjänstepensionsreglemente, i samtliga fall med vederbörliga tillägg. De tjänstepensioner, som avvägs med hänsyn till s. k. oregerad lön, ligga i regel på en lägre nivå än övriga pensioner.

Befattning och lönegrad		Nuvarande pensioner jämte tillägg	1934 års pensioner uppräknade till C-ort jämte tillägg	Pensioner enl. 1941 års reglemente jämte tillägg	Skillnad mellan kol. 4 och kol. 2
		kr.	kr.	kr.	kr.
Brevbärare	A 5	2 668	2 619	2 861	193
Tågmästare	A 10	3 353	3 432	3 616	263
Postassistent	A 15	4 419	4 798	4 936	517
Byråsekreterare	A 21	6 129	6 572	6 712	583
Byråchef	A 30	9 200	9 524	9 876	676

Då genom 1944 års pensionsreglering de lägsta pensionerna redan överstiga 1934 års pensioner uppräknade till C-ort, erfordras vissa jämkningar för att dessa pensioner genom en ny reglering icke skola minska.

Vid föreliggande frågas behandling i riksdagen föregående år uttalades från olika håll sympati för de synpunkter, som framlagts i de förut nämnda motionerna, liksom flera talare yrkade bifall till reservationen om att samt-

liga äldre pensionärer skulle komma i åtnjutande av den av utskottet föreslagna förbättringen. Från andra håll anfördes vissa skäl, som enligt vederbörandes mening syntes tala mot en utsträckning av pensionsregleringen utöver vad bankoutskottet föreslagit. Vi skola i korthet beröra dessa skäl.

Sålunda har anförts, att de äldre pensionärerna icke ha någon juridisk rätt att få sina pensioner avpassade efter de nya villkor, som tillkommit genom pensionsregleringarna efter år 1939. Detta gäller emellertid även alla i tjänst varande befattningshavare beträffande de löne- och pensionsförmåner, som de fått sig tillförsäkrade vid sin utnämning till tjänsten. Ändock har man aldrig satt i fråga, att en äldre tjänsteman icke skulle få samma lön som den, som blivit utnämnd efter den nya löneregleringens ikraftträdande.

Som skäl för det nu tillämpade förfarandet har vidare anförts, att det varit en obruten tradition inom den svenska statsförvaltningen, att varken löne-reglering eller en därmed följande pensionsreglering gjorts retroaktiv. Men även om en ny pensionsreglering hitintills ej omedelbart medfört höjd pension för en redan avgången befattningshavare, har det dock varit praxis, att efter någon tid de äldre pensionärerna fått en viss kompensation för de lägre pensionerna. Vi erinra härvid om 1925 års pensionsreglering (förhöjning II), som avsåg att åstadkomma en skälig anpassning av de äldre pensionerna efter motsvarande nyreglerade pensionsunderlag. Motsvarande regleringar ha i mindre omfattning förekommit vid andra tillfällen. Det kan för övrigt sättas i fråga, om icke en tradition, som enligt nutida uppfattning strider mot rättvisa och billighet, bör brytas. Vid den förbättring av folkpensionerna, som vid 1944 års höstriksdag genomfördes, sattes icke i fråga annat än att denna förbättring skulle komma samtliga folkpensionärer till del. Detta bör också få gälla vad beträffar de äldre statspensionärerna.

Man har också anfört, att de före den 1 juli 1939 avgångna befattningshavarna icke erlagt lika höga pensionsavgifter, som skola utgå enligt det nya pensionsreglementet. Höjningen i pensionsavdrag uppgår för lönegraderna A 5—30 till 21 å 54 kronor om året och kan icke ha någon nämnvärd inverkan på en försäkringsteknisk beräkning av den nya pensionen, förrän dessa höjda avdrag tillämpats åtminstone ett tiotal år. För en tjänsteman i lönegrad A 21, vilken i pensionsavgift från 55 års ålder betalar 30 kronor mer än förut om året, kan den därav betingade ökningen i årlig pension från 65 års ålder beräknas till omkring 30 kronor, under det att enligt det nya pensionsreglementet pensionen höjes med 483 kronor. Med nu gällande bestämmelser har t. ex. en tjänsteman i lönegrad A 25, som erhållit denna tjänst vid 55 års ålder och avgått i juni 1939, erlagt 204 kronor mer i pensionsavgifter än en kamrat, som vid samma ålder som den förre inträtt i statens tjänst och vid samma ålder som denne vunnit befordran i olika lönegrader till och med A 24, men avgått först i juni 1940. Likväl får den förre, som under tio år innehaft en högre och mera ansvarsfull tjänst än den senare, 292 kronor mindre i årlig pension än denne. Hade den förre liksom kam-

raten stannat i lönegrad A 24, hade han visserligen fått betala 36 kronor mindre än denne i sammanlagda pensionsavgifter, men han hade då fått 616 kronor mindre i årlig pension än kamraten.

Vid de pensionsförhöjningar, som beviljats av 1943 och 1944 års riksdagar, har den s. k. behovsprincipen spelat en avgörande roll. I stort sett äro givetvis de, som åtnjuta lägre pensioner, i första hand i behov av förbättring. Men det är ingalunda klart, att en tjänsteman i något högre löneställning alltid är i mindre behov av löneförbättring än en tjänsteman i något lägre löneställning. För övrigt kunna vi icke inse, varför behovsprincipen just vid avvägningen av de äldre pensionärernas pensioner skall vara avgörande. En tjänsteman i de högre lönegraderna, som avgått före den 1 juli 1939, kan väl ha behov av lika stor pension som en kamrat, som avgått någon månad senare. Vid avvägningen av löner och pensioner till statens tjänstemän har riksdagen av ålder, utom till rådande levnadskostnader, i främsta rummet tagit hänsyn dels till tjänstemännens utbildningstid och utbildningskostnader, dels till betydelsen av det arbete, som åligger vederbörande tjänstemän, dels ock till önskvärdheten av att särskilt till viktigare befattningar få dugliga innehavare i konkurrens med kommuner och enskilda. Differentierade löner och pensioner ha alltid förekommit och torde även i framtiden bli erforderliga.

De skäl, som i främsta rummet föranlett riksdagen att i förevarande fall tillämpa behovsprincipen, torde ha varit dels sparsamhetskravet, dels betydelsen av ett fasthållande av pris- och lönestoppet. Vi inse mycket väl, att de statsfinansiella synpunkterna måste väga mycket tungt, då det gäller utgifter av den storleksordning, varom här är fråga. Men å andra sidan vilja vi framhålla, hurusom skatteunderlaget under de senaste åren ständigt ökat, vilket tyder på att befolkningen i stort sett fått sin inkomst ökad.

Vad åter beträffar frågan om pris- och lönestoppet som hinder för en förhöjning av de äldre pensionerna, vilja vi erinra om att det här framför allt är fråga om att utjämna den nu befintliga olikheten i pensionernas storlek för motsvarande befattningshavare. En stor del av de äldre statspensionärerna skulle nämligen ha varit inbegripna i ett förbättrat pensionsreglemente, om ej utredningen angående ny lönereglering, vilken utredning påbörjades redan år 1928, av olika anledningar blivit fördröjd, så att det nya lönereglementet kunde träda i kraft först den 1 juli 1939. Särskilt har den i det föregående omnämnda uppräknigen av pensionen från A-ort till C-ort intet sammanhang med de genom kriget inträdda högre levnadskostnaderna, vilka delvis kompenseras genom dyrtids- och kristillägg.

I anslutning till vad sålunda anförts få vi hemställa, att alla f. d. befattningshavare och f. d. arbetare i statens tjänst, vilka avgått före den 1 juli 1939, få sina pensionsunderlag uppräknade i förhållande till C-ortslön.

I samband härmed få vi framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtagas för reglering av äldre familjepensioner.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställa vi,

att riksdagen beträffande alla dem, som åtnjuta pension enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder i civila eller militära tjänstepensionsreglementen eller i tjänstepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst, måtte besluta, att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1945 må beräknas i förhållande till lönen å C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen med dyrtidstillägg och kristillägg enligt de grunder, som nu gälla för sådana f. d. befattningshavare, vilka avgått före sistnämnda datum.

Stockholm den 23 januari 1945.

<i>Ruben Wagnsson.</i>	<i>David Norman.</i>	<i>Emil Petersson.</i>
<i>Axel Löfgren.</i>	<i>Josef Hagman.</i>	<i>John Sandberg.</i>
<i>Gottfrid Karlsson.</i>	<i>Ernst Hage.</i>	<i>F. O. Ericson.</i>
<i>Erik Arrhén.</i>	<i>Herman Ericsson.</i>	<i>Edwin Berling.</i>
<i>Ragn. Bergh.</i>	<i>William Linder.</i>	<i>Helge Bäcklund.</i>
<i>Karl Aug. Johanson.</i>	<i>John Björck.</i>	<i>N. R. Rosenberg.</i>
<i>Verner Söderkvist.</i>	<i>E. A. Lindblom.</i>	<i>Gust. Rosander.</i>
<i>Gustaf Fahlander.</i>	<i>L. Franzon.</i>	<i>Albert Forslund.</i>
<i>Bengt Elmgren.</i>	<i>Fredrik Ström.</i>	
